

Istočni običaji i sv. Pismo.

Piše Dr. R. Vimer.

IV. Vino.

„Vjernici! vino, igre, kipovi, kockanje jest rugoba, koju je pronašao sotona; čuvajte se toga, da vam bude dobro“. Tako piše peta sura kurana. Ovom zapovijedi nije Muhamed odredio ništa nova. Već Jonadab, praotac Rechabita, zabranio je svom plemenu, da sade lozu i piju vino.⁷⁰ Nu toga se zakona strogo drže Arapi. Svaki nam je zahvalio za ponudeno vino, a jednoga ne mogu da zaboravim. Mi smo trideseta karavana, što je šejk Soliman vodi preko sinajske pustare. Jednoga mu dana pozlilo. Nije to ni čudo. Putovanje je naporno, a Soliman imade preko osamdeset godina. Da ne sustanemo, izdade se jedan od nas za liječnika, pretraži na oko šejka i odredi mu, da ispije čašicu konjaka. To je starac odlučno odbio. „Još nikad nijesu usta moja okusila žestoka pića, pa volim umrijeti, nego čašicom konjaka spasiti život“.

Muhamedova zabrana kriva je što su napušteni vinogradi u Palestini, koja je za lozu upravo stvorena. Nebrojeni brežuljci sa lijepim položajem, plodno tlo i uz to podneblje o kojemu naš vinogradar može samo snivati. Od svibnja do studenoga nema kiše, koja bi priječila kopanje ili pokvarila berbu. Nikad mraza ni tuče da lozu potuče, već dan na dan istočno sunce, što prelijeva žar svoj u groždje, a po njemu i u vino.

Danas imade velikih vinograda oko Hebrona i Jafe, te na Karmelu i Libanonu. Nekoć bilo ih je daleko više. To jasno kazuju zapuštene terase i preše, koje bi se i danas mogle upotrebiti. Pravo je dakle Mojsija proricao Židovima, da će ih

⁷⁰ Jerem 35 6

Bog uvesti u zemlju izobilnu lozom,⁷¹ u kojoj će imati toliko vina te bi u njemu i haljine svoje prati mogli.⁷² Preko sto puta govori sv. Pismo o vinogradu i nema biljke koju bi toliko puta uzimalo za podlogu svojih poredaba i priča kao što je loza. Razumljivo je dakle što je i Spasitelj duboke istine nauke svoje tumačio vinogradom, čokotom, lozom, poslenicima u vinogradu, starim i novim vinom.

Hvaleći sv. Pismo dobru ženu, kaže pokraj drugoga, da će polje svoje pretvoriti u vinograd.⁷³ To je u Palestini daleko teži posao nego kod nas. Zemlju u kojoj će se saditi loza, treba ponajprije ograditi, da ne kida groždje tko prodje mimo,⁷⁴ da ga ne haraju šakali⁷⁵ koji vole groždje kao seoski psi, ni divljač.⁷⁶ Ovim nepozvanim gostovima doskočila bi i naša živica, ali poradi silnih kiša u zimi treba da je ograda od kamena. Zid nad vinogradom očuvat će ga od bujica što navale sa brda, a donja ograda zadržat će zemlju, koju je kiša oprala u samome vinogradu, da se u proljeće loza njome iznova pokrije. Da nema čvrsta zida odnijela bi voda svu zemlju, pa kad bi korjen trsa opalilo sunce, propade cio vinograd za nekoliko sati. Vinograd bez zida naliči opustjeloj kući bez vrata i prozora. Sv. Pismo nije moglo ljepše orisati golemu nevolju naroda židovskoga nego isporedivši ga vinogradu, koji nema ograde.⁷⁷ Popusti li ograda oko vinograda, tad je uzor lijenosti čovjek, koji je s mjesta ne popravi.⁷⁸ Ograda oko vinograda visoka je do dva metra, a debela više puta metar i po, jer kamen koji čini ogradu nije vezan mazilom kao u našega zida, već prosto naslagan. Povrh ograde nameću trnja, da otegote prijelaz nepozvanima.

Ogradjeno polje na kome će saditi lozu, treba sada očistiti od kamenja. Koliki je to opet trud, vidi se po proroku Mikeji⁷⁹ koji piše „kad razore grad Samariju, bit će toliko kamenja kao kad se u polju nasaduje vinograd“. To nam kaže: kad se kopa veći vinograd ima toliko kamenja, kao da je razoren kakav grad. Iskopano kamenje upotrebe za ogradu ili čine njime terase. Sad se tek može zemlja rigolati i loza saditi. Čini se da je toliki trošak, i trud oko priređivanja vinograda potaknuo židovskoga zakonošu, te je oslobodio od

⁷¹ V. Moj. 8 8 ⁷² I. Moj. 49 11 ⁷³ Prič. 31 16 ⁷⁴ Psal. 79 13 ⁷⁵ Pjesm. 2 15 ⁷⁶ Ps. 2 12 ⁷⁷ Psal. 79 13 ⁷⁸ Prič. 24 31 ⁷⁹ 1 8

vojništva svakoga, koji je zasadio vinograd, „da ne bi poginuo u boju i drugi ga brao“.⁸⁰ Juda Makabejski vojujući protiv silnoga Antioha pušta kući sve koji su zasadili vinograd.⁸¹ Jedna od najvećih kazni, kojom se proroci groze Židovima, glasi: Nasadiste lijepe vinograde, al ne ćete piti vina iz njih“.⁸²

Nehemija imao je na svom stolu deset vrsti vina, koje mu je narod davao u ime danka.⁸³ To nam kaže, da je i u staro doba bilo više vrsti loze. Osobito se cijenio nasad po imenu serek,⁸⁴ jer mu po tumačenju rabina, jagode nijesu imale koštica. Vele, da takova groždja imade u Persiji. I danas sade u Palestini više vrsti groždja koje se razlikuje po boji, obliku i teku. Čini se, da se u staro vrijeme sadilo daleko više crnoga groždja, jer se vino često zove u sv. Pismu „sanguis uvae“.⁸⁵

Ima u bibliji i nekih tragova vinogradarskoga zakona. U vinogradu nije se smjelo ništa sijati, jer se time oduzima lozi hrana.⁸⁶ Tko pogazi taj zakon, pripast će hramu njegovo žito i grožđe. Tko pusti stoku u tuđi vinograd, morao je nadoknaditi štetu najboljim što je imao u svom trsju.⁸⁷ Od drveća bilo je dopušteno u vinogradu saditi samo smokvu.⁸⁸ U voćnjaku bilo je opet slobodno posaditi i lozu. Tako je i danas.

Rezanje počinje već krajem prosinca. Samo napredni vinogradari kole danas lozu. Običan svijet reže čokot „u glavu“ pa ne treba kolja. Kad se mladice razlistaju posvema zastru čokot. Kad poraste groždje, podupru mladice malim košćicom kako mi činimo sa jabučicama (paradajzima). Mnogi puštaju da čokot naraste dva metra visok i odeblja kao ruka. Takav se čokot obreže sav osim vrška, al ni on nema koca o koji bi se prisionio. Veliki čokot zgodan je za okapanje, jer se može maknuti na svaku stranu, lijepo rodi, a grožđe mu je ogromno. Nu taki vinograd treba i deset godina dok dobro rodi, a između pojedinih čokota imade od tri metra razmak na kom bi i tri naša čokota dobro uspijevala.

Višeputa penje se čokot po drveću. U tom je slučaju kod korena debeo kao čovjek. Sad ćemo pojmiti kako patrijara Jakov obećaje Judi, da će u obećanoj zemlji privezati za

⁸⁰ V. Moj. 20 6 ⁸¹ I. Mak. 3 56 ⁸² Amos 5 11 ⁸³ II. Esdr. 5 18 15 ⁸⁴ Is. 5 2 ⁸⁵ I. Moj. 49 11, Prop. 50 16 ⁸⁶ V. Moj. 22 9 ⁸⁷ II. Moj. 22 5 ⁸⁸ Lk. 13 6

čokot magare svoje, pa se ne treba bojati, da će mu lozu obrstiti.⁸⁹ Htio je time da kaže u kakovu će obilju živjeti pleme Judino. U istinu je predjeo što zapade Judu najbogatiji vinogradima. Loza pomenutoga čokota stere se od stabla na stablo po vršcima.⁹⁰ Treba je samo između stabala poduprijeti i evo hladovite, čarobne sjenice. Ovoj odaberu kojiput mjesto nad potočićem u koji umoče nargilu. Za ljetne sparine odmara se gazda u sjenici, odbija ladne dimove svoje nargile i srče kahvu i ne bi se u taj čas mijenjao „ni sa sultanom“. „Sjediti pod lozom i smokvom“ ovom slikom crtaju i proroci najveće blaženstvo na zemlji.⁹¹

Gledajući ovakav čokot mora čovjek da stane pa se čudom čudi kako može jedan korjen da hrani na stotine tako udaljenih mladica te da ispuni slatkim sokom i preko tisuću grozdova. U tom pogledu daleko zaostaju za čokotom sve druge biljke. To je ponukalo Spasitelja na veličanstvenu onu misao te je sebe isporodio čokotu i nijednoj drugoj bilini. „Ja sam čokot, a vi ste loze“.⁹² Htio je time da predoči veliku moć milosti svoje, kojom čovjek može sve, i da jasno pokaže najuži spoj koji veže Njega sa kršćanima u svrhunaravnom redu.

Jedan ovakav čokot znade obrasti čitavu kuću: kao da ju je zagrlio zelenim svojim mladicama. Pa da i činom pokaže ljubav svoju, nakitio ju grozdovima kako ne bi ni najveći umjetnik. Ljepše slike nije psalmista mogao naći, da izrazi ljubav i blagoslov vrijedne žene, nego kad kaže: Bila žena tvoja kao rodna loza, po bokovima kuće tvoje; uxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuae.⁹³ Strogo nespada ovamo, al' mimogred protumačiti ćemo i drugu alineju istoga stiha. Na korjenu stare masline istjera svake godine po nekoliko mladica kao na našem jablanu, lanjske su naravno nešto veće od ljetošnjih. Kad dakle kod vjenčanja molimo „filii tui sicut novellae olivarum“ znači to hrvatski govoreći: dao ti Bog toliko djece, da jedno drugomu bude do uha.

Vinograd traži poñnu njegu. Valja ga obrezati kosirom,⁹⁴ okopati,⁹⁵ očistiti od drača.⁹⁶ Kako sv. Pismo višeput ispoređuje židovski narod vinogradu,⁹⁷ svaki od ovih poslova upo-

⁸⁹ I. Moj. 49 11 ⁹⁰ Ezek. 19 11 ⁹¹ 3 Kralj. 4 23, Mich. 4 4 itd. ⁹² Iv. 15 1 ⁹³ Psal. 127 2 ⁹⁴ Is. 18 5 ⁹⁵ Is. 5 6 ⁹⁶ Is. 27 4 ⁹⁷ Ps. 79 9, Is. 5 3

trebili su proroci, da njima prikažu kolika je dobročinstva Bog iskazao Židovima.⁹⁸ Al tvrdovrati Židovi nijesu donijeli očekivana roda. Ovu nezahvalnost lijepo riše prorok Isaija vinogradarskom slikom.⁹⁹ Expectavit ut faceret uvas et fecit labruscas: očekivao je da ponese groždje, a on se izrodio vinjagom. Kad loza protjera čisti vinogradar rodne mladice od suvišna lišća i gamadi, da što obilnije rode. Ovom je slikom Isus prikazao kako Otac nebeski čuva i pomaže dobre kršćane.¹⁰⁰ Drvo suve loze ne može se upotrebiti upravo ni zašto, ni za klin o koji bi se što objesilo.¹⁰¹ Suv čokot i neplodna loza vrijede jedino za gorivo. I to je lijepo upotrebio prorok Ezekiel, da pokaže što će Bog učiniti sa nevrijednim članovima svoga naroda.

Za vinogradarski posao nedostaju domaće sile, već treba najmiti poslenike. Ovi stoje i danas pred gradskim vratima. Upitate ih „što stojite ovdje“, odgovorit će riječima sv. Pisma: „jer nas nitko nije najmio“,¹⁰² akoprem ne imadu pojma o našemu sv. Pismu.

Kad je vinograd uređen, može gazda da mirno počiva. Nema tuj straha, da će ga kiša uništiti ili tuča potući. Nemože da mu naškodi ni neprestana suša, jer ovoj među svim bilinama najviše odolijeva trs. Nu da je već u staro vrijeme bilo bolesti, koje su napale lozu, vidi se po tome, što se Mojsije grozi nepokornim Židovima, da će im vinograde izjesti crvi.¹⁰³ Različita su mnijenja kakova je to bolest bila; točno se to ustanoviti ne da. Kad krajem travnja ili početkom svibnja dodje vrijeme cvatnje, napuni se vinograd nježna i ugodna mirisa: vineae florentes dederunt odorem suum.¹⁰⁴

Da se obrane od neprijatelja, koji ne napadaju trsove već groždje, grade u vinogradu kulu. I Isaija¹⁰⁵ i Isus¹⁰⁶ napominju toranj ili kulu kad govore o uređenju vinograda. Danas nema u Palestini boljega vinograda bez kule, jer je bez nje dvojbeno hoće li gazda brati groždje. Zanimljivo je pročitati kako Job¹⁰⁷ riše nesigurnost na Istoku. U tome nije danas ni za vlas bolje. Vidio sam orača gdje ore sa puškom na leđima, jer bi mu lako oteli žito, što ga misli posijati. Kadgod smo prenoćili u manjemu mjestu izvan zidina samostanskih,

⁹⁸ Ps. 79 9, Is. 5 3 ⁹⁹ Is. 5 2 ¹⁰⁰ Iv. 15 12 ¹⁰¹ Ezech. 15 3 ¹⁰² Mt. 20 7
¹⁰³ V. Moj. 28 39 ¹⁰⁴ Pjesma nad pjes. 2 13 ¹⁰⁵ 5 2 ¹⁰⁶ Mat. 21 33 ¹⁰⁷ 24 2-18

valjalo nam je platiti oružnike, da nas čuvaju, jer bi drugačije bili orobljeni. Tko želi na Jordan, mora da plati šejku Beduina vođu i stražare. Ovi se biraju između najvećih tatova, ali vjerno čuvaju putnika, jer su odgovorni svomu poglavici. Naopako po onoga koji se ovim načinom ne bi otkupio od Beduina. Kad opaze takova siromaka, zahvaljuju Alahu što im je poslao „prezenat“, jer otimačinu ne smatraju za zločin, već za viteško junaštvo. I u gradovima mora okradeni ponajprije sam pronaći tata, zatim dobro platiti policiju da ga ulovi, kadiju da ga osudi i osuđenika na svoj trošak hraniti dok je u tamnici. Zato je na Istoku svaki čovjek upućen na svoju obranu i svoje prijatelje. Koliko se puta događa, da ljudi poberu vinograd „koji nije njihov“ kako to fino kaže Job.¹⁰⁸

Kula jest kamena zgrada na povišenom mjestu s koga se može pregledati čitav vinograd. Slična je piramidi s odsječnim vrškom na kom čuvari načine sjenicu od granja i bdiju oštrim okom dan i noć dok grožđe dozrijeva. Opaze li neprijatelja, koji znade biti i četa Beduina, „podignu glas svoj u gorama“,¹⁰⁹ a okolišni stražari skaču na noge, da drugovima pomognu. O tim stražarima govori Pjesma nad pjesmama.¹¹⁰ Prizemlje kule služi za spremište, a u vrijeme berbe za stanovanje. Većina vinograda obrađuje se u Palestini ne za vino, već za hranu. Kad počne grožđe dozrijevati, preseli se gazda sa ženom i djecom u vinograd i jedu kruh sa grožđem dok sve ne pojedu. Tako biva od davnine.¹¹¹

Siromašniji vinogradari ne imadu kule, već načine za vrijeme berbe kolibu od granja.¹¹² A kad berba prođe, ostave kolibu da se sruši i nitko se više ne brine za nju. Lijepo je prorekao Isaija¹¹³ za zemlju židovsku „ostat će kći Sionska kao koliba u vinogradu“.

Rano grožđe dozrijeva u Palestini već koncem lipnja. Arapi ga jedu još na po zeleno. Istisnu jagode, pa miješaju kiseli sok sa vodom te priređuju napitak, koji djeluje kao naše vode rudnice. Svatko je čuo kako su židovske uhode pošle u obećanu zemlju i vratile se sa jednim grozdom, koji su dvojica nosila na kocu.¹¹⁴ Ne znači to, kako se krivo tumači, da je grozd bio tako velik, da ga jedan čovjek nebi mogao nositi.

¹⁰⁸ 24 6 ¹⁰⁹ Is. 52 8 ¹¹⁰ 1 5 ¹¹¹ Sud. 9 27 ¹¹² Job 27 18 ¹¹³ 1 8 ¹¹⁴ V. Moj. 13 24

Takova grozda u Palestini nema, niti ga je ikad bilo. Uhode natovariše grozd na kolac, da ga čitava donesu u tabor. U okolini Hebrona, gdje se to zbilo, znade danas pojedini grozd vagnuti i do šest kilograma, a grozdovi od dvije kile jesu nešto posve obična. Jagode su im kao naše šljive ranice.

Berba počinje krajem kolovoza. Nekoć bilo je to vrijeme najvećega veselja. Pjevanje i podcikivanje berača ozvanjalo je od brda do brda.¹¹⁵ A kad je sunce zapalo, započeše igranke i zabave.¹¹⁶ Najveća je žalost bila Židovu kad ga je nesreća snašla u vrijeme berbe.¹¹⁷

Od davnine bralo se u košare. „Turaj ruku u košaricu kao berač“.¹¹⁸ I ovdje je zakon Mojsijev mislio na oskudne. Putnik mogao se u tuđemu vinogradu najesti, ali sa sobom nije smio ponijeti ništa.¹¹⁹ Otpale grozdove valjalo je ostaviti siromasima.¹²⁰ Jednom pobrani vinograd nije smio pabirčiti gazda već siromasi.¹²¹ I danas će čuvar vinogradski ponuditi prolaznika groždem i neće za uzdarje uzeti ništa. Inače su Arapi nasilni i upravo pomamni za „bakšišem“.

Pobrano groždje nosilo se u tijesak (prešu). Nijesu to sprave kakovim se mi služimo. To je kopanja isklesana u kamenom tlu. Duboka je oko četrdeset centimetara, a široka i duga prema potrebi i do tri metra. Na donjemu kraju imade otvor kojim teče mošt u mnogo nižu i veću kopanju, koja je takodjer isklesana u zemlji. Ovakov tijesak nije nikad trebao popravka i ostao za vječna vremena. Putujući svetom zemljom naći ćete na stotine takovih preša, koje nam svjedoče kako je vinogradarstvo некоć uspijevalo. Sad nam je jasno kako je Gedeon u svojoj preši mogao mlatiti žito.¹²² Vuk ne razumeći kako se preša može iskupati, preveo je riječi „fodit torcular“ sa „iskopa pivnicu“! Daničić prevodi to krivo sa „kaca“.

U tijesku gazilo se groždje nogama, koje su udarale po taktu pjesme.¹²³ Što se nije izgazilo, to se potlačilo kamenom, koji se po preši valjao amo tamo. Čovjeku koji je gazio, poprskao je sok od groždja haljine. Ovu je sliku upotrebio Isaija¹²⁴ da prikaže kako će Bog u gnjevu svomu kaznit narode. „Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus?.. Torcular calcavi... Calcavi eos in furore meo et conculcavi

¹¹⁵ Is. 16 10 ¹¹⁶ Sud. 9 27 ¹¹⁷ Jerem. 49 32 ¹¹⁸ Jerem. 6 9 ¹¹⁹ V. Moj 23 24 ¹²⁰ IV. Moj. 19 10 ¹²¹ V. Moj. 24 21 ¹²² Sud. 6 11 ¹²³ Is. 16 10 ¹²⁴ 63 1-3

eos in ira mea; et aspersus est sanquis eorum super vestimenta mea; et omnia indumenta mea inquinavi¹²⁵.

Iz gornje kopanje (tijeska) teče sok u donju i ostaje neko vrijeme u njoj dok se talog sjedne. Sad ga grabe i malo kuhaju u kotlu na vatri, da prije uskipi, pa onda spravlja u posude.

To su mješine, to jest koža sitne stoke svučena na glavu kako se kod nas svlači koža lisičja. Kožu očisti kožar od vune ili dlaka i učini čistom i gipkom. Zatim je kod nogu i repa sašije tako da ne propušta tekućine. Otvoren ostaje jedino vrat, koji se kod punih mješina drži zatvoren rukom ili se čvrsto sveže remenom. Imade i mješetina od deva, goveda i magaraca, ali te su rijetke.

Palestina nema drva, već naručuje grede, dužice i daske iz Europe. Zato im je mješina i danas najmilija posuda. U mješini nosi se voda sa vrela i nuđa po gradovima na prodaju, u njoj čuvaju vino, ulje, mlijeko i tepu vrhnje za maslac. Uslijed silna isparivanja uzdrži mješina svaku tekućinu hladnu i po najvećoj žegi. U pustari vješali smo devi o sedlo vodu za pilo u posudi od kože koja je naličila našoj sari od čizme. Što je sunce bilo jače, to je i voda bila studenija. Napokon je mješina najbolja za kraći transport tekućina. Kad se u uskim ulicama sastanu natovareni magarci ili deve, svaka bi se druga posuda razbila.

Poznata je riječ Isusova,¹²⁶ da se novo vino ne lijeva u stare mijehove. Jer novo vino, još nešto vrije, prodrlo bi lako staru mješinu, koja je već izgubila svoju pruživost.

U vinogradu tovari se mošt na deve ili magarce koji ga nose kući. Pivnice niti pozna sv. Pismo niti današnji seljaci. Vino se sprema u kućno prizemlje. Kad dakle čovjek stupi u „pivnicu“, pričinilo bi mu se, da je zašao u našu mesnicu, gdje vise goli janjci pa čekaju, da ih mesar rasiječe. Na kat građene su kuće imućnika, a seljaci imadu zemunice, pa vješaju mijehove pune vina po kući. Kako ova nema dimnjaka, povlači se dim po svoj kući kao kod naših siromašnih seljaka. Dimu jednako izloženij mijeh mora da pocrni, ulekne, da se zgužva i skvrči. Sad ćete razumjeti čudne one riječi što ih svaki dan

¹²⁵ Vidi i Otk. 19 15: Rex regum et dominus dominantum calcet torcular vini furoris irae Dei omnipotentis.

¹²⁶ Mt. 9 17

molimo: Quia factus sum sicut uter in pruina,¹²⁷ što po židovskom originalu glasi: postadoh kao vinski mijeh na dimu. Isporedbom tom hoće psalmista da kaže: kako je od zadirkivanja, napadaja i progona neprijatelja svojih oslabio, osušio se kao mijeh u dimu, al ipak uz to: justificationes tuas non sum oblitus, nije zapustio zakon božji.

Kad je vino neko vrijeme obležalo postaje staro, pa ga neki pretaču u velike zemljane vrčeve, amfore, koje napominje već Jeremija.¹²⁸ O novom i starom vinu govori Isus riječima: Tko pije staro vino, ne će odmah novoga, jer veli, staro je bolje.¹²⁹ Htio je time reći, da Farizeji neprimaju nauke njegove zato, što im se njihove stare predaje čine boljima, jer su u njima otvrdnuli.

Svako vino ima taloga,¹³⁰ a ono što se čuvalo u velikim zemljanim posudama, nije se moglo držati tako čisto kao u zatvorenome buretu. Prije no će se piti valjalo ga stoga procijediti kroz lanene krpe, da bude čisto. Od toga učiniše Farizeji religioznu dužnost, da se ne bi ogriješili o zakon Mojzijeve, koji kaže: sve što leti, a ima četiri noge, da vam je odurno.¹³¹ Jer su se čuvali malih pogrješaka, a počinjali opaćine, kori ih Isus riječima: vođi slijepih, koji ocijedujete vinsku mušicu, a proždirete kamilu.¹³²

Palestinsko je vino veoma jako, jer vinograde jednako pali sunce otkad loza prolista pa sve do berbe. Zato se pije sa vodom.¹³³ Već nam to svjedoči, da je Isus na zadnjoj večeri miješao vino sa vodom. Židovi uzimali su na četiri dijela vina jedan dio vode.¹³⁴ Poradi jakosti vina nema u sv. zemlji pijanstva. Da se tkogod opije, moglo bi se desiti da bi ga udarila kap, kako se dogodilo Nabalumu mužu Abigaile.¹³⁵ U dominikanskome samostanu, gdje sam stanovao, stajalo je vino u blagovaonici dan i noć i zadnjemu slugi na ponudu. I nikad nisam opazio, da je tko prevršio mjeru. Još u srednjemu vijeku pilo se palestinsko vino na bizantinskome dvoru i trgovalo njime na daleko. Najbolje vino raslo je na Libanonu. „Bit će mu spomen kao vino li-

¹²⁷ Psal. 118 83 ¹²⁸ 13 12, 48 12 ¹²⁹ Lk. 5 30 ¹³⁰ Is. 25 6 ¹³¹ III. Moj 11 20 ¹³² Mt. 24 24 ¹³³ II. Mach. 15 40

¹³⁴ Pözl: Kurzgefasster Commentar zu den vier heil. Evangelien. Graz. 1880, IV. 57.

¹³⁵ I. Kralj. 25 36

banonsko¹³⁵. To se vino i danas zove: vino d'oro, zlatno vino. Glasovito je vino iz mjesta Helbona kod Damaska, kojim se trgovalo u Tiru.¹³⁶ Mjerilo se vino na „metrete“ mjeru, koja ima naših trideset i devet litara.¹³⁷

Vinu dodavahu razne primjese, ruže, med, pače i balzam, da bude mirisavo, jer su stari držali, da ove stvari srce vesele.¹³⁸ U pjesmi nad pjesmama veli zaručnica: o da si mi brat, dovela bih te u kuću matere svoje, pojila bih te vinom mirisavim!¹³⁹ Što je to vino pomiješano s mirhom¹⁴⁰ koje su dali Isusu na križu, protumačeno je u „Muci Isusovoj“.

Kad ono počеше apostoli na Duhove govoriti raznim jezicima, govorahu neki podsmijehujući se: „quia musto pleni sunt isti“.¹⁴¹ Ovo mjesto prevode neki: napili su se mošta. Nu na Duhove ne može u Palestini biti mošta. Vuk veli jednostavno: nakitili su se vina. Nije to ni mošt ni vino, jer grčki izvornik kaže: napiše se slatkoga. Osušeno grožđe polilo se vodom i pomiješalo mirodijama, pa se potlačilo i procijedilo. Ovo „slatko“ bilo je mnogo jače i slađe od običnoga vina.

Sušilo se grožđe i u drugu svrhu. Stari zavjet ima na dva mjesta izraz „Ligatura uvae passae“,¹⁴² što Daničić prevodi jednostavno sa „suh grozd“. Bili su to suvi grozdovi složeni u obliku pogače. I naši Primorci jedu „sir od smokava“. To je nekoliko suvih smokava složenih u obliku sira.

Vino se uzimalo i za lijek.¹⁴³ Milosrdni Samaritanac ponio je na put vina i ulja za okrepu. Istočnjak rado jede suvi kruh sa maslinama ili ga polije uljem.¹⁴⁴ Vinom pomiješanim s uljem ispire rane. Ulje ublažuje boli, a vino čisti i steže ranu. Ta je mješavina poznata i nekim liječnicima pod imenom: „Samaritanski melem“.¹⁴⁵

I danas i nekoć kuva se grožđe ili mošt za poslasticu. Slatki mošt kuvaju u kotlu puna četiri sata dok se ne prekuva na jednu trećinu. Na to ga ohlade i osuše, te na novo meću u kotao, da se kuva jedan sat. Tako čine do tri puta i primješaju nešto parfuma. Tim načinom dobivaju „pekmez“ ili „med od groždja“. Jednoga zimskog dana pozove me prijatelj Arapin, da pohodim njegovu tetku, gradjanku u Jerusolimu. Bila je to starica od kojih osamdeset godina. Sjedila po turski

¹³⁵ As. 14 7 ¹³⁶ Ezech. 27 18 ¹³⁷ II. Dnev. 2 10 ¹³⁸ Priče 27 9 ¹³⁹ 8 1, 2
¹⁴⁰ Mr. 15 23 ¹⁴¹ Dj. 2 13 ¹⁴² I. Sam. 25 18 i 30 12 ¹⁴³ Lk. 10 30 ¹⁴⁴ I. Moj. 28 18 ¹⁴⁵ Jullien L' Egypte, Lille 1896 pag. 276.

na čitlimu, grijala se na kamenom loncu u kom je tinjalo ugljevlje i odbijala guste dimove smrcajući iz nargile. Mora da me prijatelj lijepo predstavio, jer je starica ustala i zarogu nargile iz svojih usta utisnula ravno u moja. Namah doniješe posudu sa crvenim parfumovanim pekmezom, jednu čašu vode i svakome po žličicu. Sad smo svi grabili pekmez iz iste posude i jedući prali žličice u istoj čaši. To mi je bilo odviše „po domaći“ pa se brzo zahvalim. „Zašto nećeš više“, pitala me starica, „ta to je najveća naša poslastica“. Bio je to „med od groždja“.

Ovo sam pripovijedao, jer je taj „pekmez“ uzvitlao veliku raspru među bogoslovima. Dvadeset i četiri puta zove sv. Pismo Palestinu zemljom u kojoj teče med i mlijeko. Al dok biblija nebrojeno napominje vinograd, navodi se u njoj pčela samo pet puta. To je potaklo u mnogim tumačima misao, da se pod medom nema razumijevati med od pčela, već med od grožđa. Mojsijeve uhode¹⁴⁶ kažu: doista teče u toj zemlji med i mlijeko i evo roda njezina“. Al nijesu donijeli meda, već veliki grozd. Još i danas imade u Palestini jako malo pčela, al ponajviše divljih. Med zove se židovski „debaš“ hrvatski „gusto“, a Arapi zovu danas „dibš“ jedino med od groždja. Prema tomu tumače ti bogoslovi izraz „zemlja u kojoj teče med i mlijeko“ riječima: zemlja u kojoj imade bujnih livada i rodnih vinograda. Nije napokon na odmet, što se iz Palestine jedino med od grožđa i danas na velike izvozi u Egipat kako je i nekoć bilo.¹⁴⁷

Još nam je navesti jednu stvar, koja se u nas nerado čini: davanje vinograda u najam. U Palestini daje se vinograd u najam kao kod nas oranica. Najamnina plaća se ili u novcu¹⁴⁸ ili običnije groždem. Gospodaru daje se negdje petina, a negdje trećina berbe. Izdade li se vinograd uz polovinu, tad će ga najamnik obraditi i preuzeti polovinu troška za ine izdatke, drugu polovinu plaća gospodar. Tako vidimo, da je priča o opakim vinogradarima¹⁴⁹ uzeta iz svakidašnjega života.

Još čudniji običaj vlada kod prodaje vinograda. Ne plaća se vinograd po površini kao kod nas, već po broju trsova.¹⁵⁰

¹⁴⁶ IV. Moj. 13 28 ¹⁴⁷ I. Moj. 43 11 ¹⁴⁸ Pjesma nad Pjes. 8 11 ¹⁴⁹ Mt. 21 33-46 ¹⁵⁰ Is. 7 23

Raspravica naša bila bi krnja kad ne bismo naveli što sv. Pismo kaže o vinu. Rečenicu: *vinum laetificat cor hominis*¹⁵¹ upotrebljavaju mnogi više nego ikoji drugi navod sv. Pisma. A imade takovih i više. „*Exultatio cordis vinum moderate potatum*.”¹⁵² *Vinum in jucunditatem creatum est*.¹⁵³ *Sanitas est animae et corpori sobrius potus*.¹⁵⁴ *Date vinum his qui amaro sunt animo*.¹⁵⁵ *Quam sufficiens est homini erudito vinum exiguum*.¹⁵⁶

Al ogledimo stvar i s druge strane. *Amaritudo animae vinum multum potatum*.¹⁵⁷ *Vinum multum potatum irritationem et iram et ruinas multas facit*.¹⁵⁸ *Qui amat vinum non ditabitur*.¹⁵⁹ *Nullum secretum ubi regnat ebrietas*.¹⁶⁰ *Bonum est non bibere vinum*¹⁶¹ *in quo est luxuria*.¹⁶² *Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes*.¹⁶³ *Multos exterminavit vinum*.¹⁶⁴

¹⁵¹ Psal. 103 15 ¹⁵² Eccli 31 36 ¹⁵³ Eccli 31 35 ¹⁵⁴ Eccli 31 38 ¹⁵⁵ Prov. 31 6 ¹⁵⁶ Eccli 31 22 ¹⁵⁷ Eccli 31 39 ¹⁵⁸ Eccli 31 38 ¹⁵⁹ Prov. 21 17 ¹⁶⁰ Prov. 31 4 ¹⁶¹ Rom. 14 21 ¹⁶² Eph 5 18 ¹⁶³ Eccli 19 2 ¹⁶⁴ Eccli 31 30